

OBCE V NÁRODNÍCH PARCÍCH TRPÍČÍ?

PETR ROTH

RNDr. PETR ROTH, CSc.

Pracoval nejprve v základním výzkumu, později působil jako vedoucí správy CHKO Kokořínsko a poté na Ministerstvu životního prostředí v oblasti ochrany přírody, kde od roku 1998 odpovídal zejména za naplňování povinností, spojených s přípravou na vstup do EU. Od 2010 nezávislý konzultant se zaměřením na Naturu 2000, územní ochranu, monitoring a reporting.

Letní požár v Českém Švýcarsku opět naplno odhalil desetiletí trvajících, specificky český problém: skutečnost, že v České republice jsou národní parky zejména regionálními a komunálními politiky stále považovány za cosi nepřátelského a dočasně, proti čemu je nutné bojovat a pokud možno se jich zbavit. Z vyjádření některých starostů regionu, podobně jako dřívějších výpadů zejména na jihu Česka, získává veřejnost především dojem, že vyhlášením národního parku končí demokracie, ředitel správy se stává autokratem, rozhodujícím o životě a smrti občanů-nevolníků, obývajících území parku, a že tamní obce, které by při neexistenci parku zcela jistě prosperovaly a topily se v penězích, díky němu živoří v bídě. Tehdejší ministryně životního prostředí namísto toho, aby se zastala „svého“ resortu – připomeňme, že politiku národních parků stanovuje ministerstvo, nikoli zdánlivě všemocní ředitelé správ – tento dojem svými vystoupeními ještě podpořila. Zasloužilo by si proto sepsat skutečné kompetence správ NP podle zákona o ochraně přírody a krajiny a porovnat pravomoci a povinnosti obcí na území parků s obcemi ve „volné krajině“, aby veřejnost i často nekompetentní novináři získali reálný obraz, který by byl podstatně odlišný od současné medializace; to by si však vyžádalo samostatný rozbor nad rámec tohoto článku.

Cílem tohoto příspěvku je poukázat na skutečnost, o níž sice pracovníci MŽP i správ NP v uplynulých desetiletích mnohokrát neformálně diskutovali, vedení resortu se však nikdy nepokusilo zveřejnit žádná čísla: obce v národních parcích byly a jsou dlouhodobě zvýhodňovány ve srovnání s jinými obcemi mimo NP při podpoře životně důležité infrastruktury, a to celkově v řádu stovek milionů korun. Jen málokterá obec je ochotna přiznat,

že přestože existence národního parku skutečně přináší řadu omezení, na druhé straně od státu prostřednictvím resortu životního prostředí získává finanční prostředky, na něž by mimo park v mnoha případech nikdy nedosáhla. Dotačních titulů pro obce v parcích je dnes celá řada a některé jsou vytvořeny specificky pro NP. Prostředky z nich získávané zejména na opravy a výstavbu komunikací a výměnu veřejného osvětlení za „ekologické“ jsou jistě zajímavé a celkově jdou také do stovek milionů, jsou však již jen jakousi „třešničkou na dortu“. Klíčovou byla a je základní vodohospodářská infrastruktura (VHI) – tedy kanalizace a čistírny odpadních vod (KČOV), vodovody a úpravní pitné vody. To, co dnes většina považuje za základní životní standard, před třiceti lety zejména na malých vesnicích – jmenovitě v pohraničí a podél železné opony – vůbec neexistovalo. Zkusme se tedy přenést do počátku devadesátých let a podívejme se na to, jak se stát zachoval k obcím v tehdejších třech národních parcích, k nimž 1. ledna 2000 přibyl i čtvrtý.

Ihned po obnovení obecního zřízení v roce 1990, ještě před přijetím balíku environmentálních zákonů v roce 1992, které zavedly čištění odpadních vod jako povinnost, si osvětenější zastupitelé ve stovkách menších obcí začínali uvědomovat, že s dosavadní praxí vypouštění odpadních vod do potoků a řek, prokopávání septiků a vyvážení fekálií na louky a do lesů se „zpátky do Evropy“, jak znělo populární heslo Občanského fóra, nikdy nedostaneme. Funkční kanalizace a ČOV se stala podmínkou jakýchkoli větších investic ve vesnicích, vypadajících zejména v pohraničí hůře než v roce 1945. Přitom ovšem příjmy většiny obcí, a téměř sto procentně obcí malých¹, nemohly ani symbolicky k investicím typu KČOV přispět. Přehledy

¹ Podle terminologie Ministerstva financí se za malé obce označují sídla pod 500 obyvatel.

obecních rozpočtů za uplynulých 30 let bohužel neexistují; pro představu tedy uvádím alespoň údaje mně osobně známé ze středočeské obce o 1000 obyvatelích, kde jsem počátkem 90. let odpovídal za přípravu a financování KČOV pomocí půjčky ze Státního fondu životního prostředí (SFŽP): tehdejší rozpočty obcí byly financované zcela jinak než dnes, hlavním zdrojem příjmů byl souhrn daně z příjmů osob, trvale hlášených v obci (ostatní tehdejší příjmy typu daně z nemovitostí byly spíše symbolické), a naše obec tak hospodařila s rozpočtem, který v oné dekádě postupně vzrůstal ze 2 na 4 miliony Kč. Přitom tehdejší projektové náklady na KČOV činily 32 milionů Kč – a to jde o obec kompaktní, bez jakýchkoli kanalizačních řadů vybíhajících daleko od centra, které obecně kanalizaci nesmírně prodražují. - Na celostátní úrovni bylo tedy zjevné, že bez výhodných půjček a v případě malých obcí hlavně dotací, o několik řádů převyšujících obecní rozpočty, je úkol vybudovat chybějící VHI nerealizovatelný. Zejména proto začal nově zřízený SFŽP takové finanční nástroje vytvářet a poskytovat. SFŽP se ovšem musel chovat ekonomicky – především KČOV jím podpořené musely splňovat základní kritéria, kterými byl minimální počet napojených ekvivalentních obyvatel (EO) a k němu vztažená délka kanalizační sítě. Tehdy se naplno ukázala slabina českého obecního zřízení, umožňujícího existenci samostatných obcí třeba jen s pár desítkami obyvatel: zejména obce v pohraničí, s typickou roztroušenou zástavbou, neměly nejmenší šanci kritéria pro podporu KČOV naplnit – kilometr kanalizačního řadu stojí stejně, ať již odkanalizovává 4 nebo 400 EO – jeho vybudování se však vyplatí až od určitého počtu EO, kterého v pohraničí nikdy nelze dosáhnout. Státní politikou se navíc brzy stalo odkanalizování obcí nad 2000 EO; ty ostatní měly (a dosud často mají) smůlu. To se v plné míře projevilo i u většiny vesnic v národních parcích: kdyby se nacházely ve volné krajině mimo park, neměly by kanalizace, ČOV, ale často ani vodovod, dodnes. Proto resort životního prostředí prosadil politiku podpory VHI v obcích v NP za podstatně příznivějších, mnohdy z ekonomického hlediska až nesmyslných podmínek. Za zmínku stojí i další „maličkost“, že zatímco pro obce mimo NP byla podpora na VHI poskytována zpravidla ve formě návrat-

ných půjček, vyžadujících ručení obecním majetkem (jenž často neexistoval či musel být vrácen v restitucích), u obcí v národních parcích se často jednalo o nevratné dotace bez jakýchkoli podmínek. Přehled této pomoci státu na VHI pro obce v národních parcích od 90. let do současnosti nebyl dosud nikdy zpracován. Požádal jsem proto SFŽP s odvoláním na zákon o svobodném přístupu k informacím o jeho zaslání. SFŽP mé žádosti v říjnu 2022 promptně vyhověl, za což mu patří dík. Výběr z rozsáhlých údajů od SFŽP, byť možná s určitými chybami, jsem se pokusil sestavit do následující tabulky. V ní jsou podle okresů uvedeny všechny obce na území jednotlivých národních parků s počtem obyvatel v každé z nich (stav k roku 2022), rok rozhodnutí o půjčce či dotaci, schválená výše podpory a její účel. U řady často nákladných investic je místo roku otazník: jedná se většinou o velké infrastrukturní projekty 90. let, kdy SFŽP poskytl podporu přímo, bez administrativních procedur, vyžadovaných pro ostatní obce.

K tabulce ještě dva komentáře. První se týká podpor jako takových. Při čtení tabulky je dobré si uvědomit, že až do počátku nijak neodůvodněného skokového zdražení stavebního materiálu a prací v roce 2019 (kdy ještě neexistovala inflace, na niž je dnes možné vše svádět) byla hodnota peněz podstatně jiná, než dnes. O 90. letech to platí v řádově vyšší míře: zejména investice do KČOV by v dnešních cenách byly dvoj- až pětinasobné – a pro malé obce tudíž ještě daleko nedosažitelnější. Druhý komentář se vztahuje ke skutečnosti, že u některých obcí je výše podpory očividně nízká. Jde zpravidla o situace, kdy daný projekt zasahuje do území NP jen okrajově – v takových případech SFŽP podpořil pouze ty části, nacházející se na území národního parku; celkové investiční náklady tak mohly být i řádově vyšší, zvýhodnění pro území NP však již nepodléhaly.

Leckdo může namítnout, že se dnes v obcích v národních parcích stěží najde člověk, který by měl důvod přemýšlet o takových samozřejmostech, jakými je vodovod či kanalizace, když lidi trápí desítky každodenních problémů a překážek, jaké mimo území parků nemusí nikdo překonávat. Odpověď je vcelku prostá: aby se něco stalo tak samozřejmým, že o tom dnes už nikdo

nepřemýšlí, musel to kdysi někdo vymyslet, naprojektovat, prosadit, vybudovat a – zaplatit. Bez tohoto posledního kroku by sebelepší snaha zůstala pouhým snem a problém neexistující VHI by dodnes – každodenně – přebíjel ty desítky ostatních. Právě připomenutí této prozaické skutečnosti je hlavním cílem tohoto článku.

Další slova by již byla nadbytečná. Na otázku v titulku tohoto článku si po pročtení tabulky a porovnání zejména počtu obyvatel u malých obcí a výše podpor pro ně ze SFŽP může každý čtenář odpovědět sám.

// ANALÝZY A KOMENTÁŘE

NP/okres/obec (počet obyvatel)	Rok	Výše dotace (Kč)	Předmět dotace
NP České Švýcarsko			
Okres Děčín: investice podpořeny v 5 z celkem 9 obcí v NP			
Doubice (98)	?	1 536 000	Sanace KČOV
	1999	10 001 000	KČOV
	2021	5 851 000	Čištění odpadních vod
Hřensko (267)		-	
Chřibská (1323)		-	
Janov (341)		-	
Jetřichovice (396)	?	4 514 000	ČOV pro objekt SNP
Krásná Lípa (3405)	2002	37 500 000	KČOV
Růžová (583)	2018	3 607 000	ČOV
	2021	1 037 000	Vrt
Srbská Kamenice (260)	2021	157 000	Vrt
Staré Křečany (1195)		-	
KRNAP			
Okres Trutnov: investice podpořeny v 9 z celkem 16 obcí v NP			
Černý Důl (683)	2003	7 500 000	Kanalizace v centru obce
	2010	366 000	ČOV pro objekt SNP
	2018	6 060 000	KČOV
Dolní Dvůr (275)	2010	353 000	ČOV pro objekt SNP
	2014	507 000	ČOV Sluneční stráž
Horní Maršov (935)		-	
Janské Lázně (655)		-	
Lánov (1771)		-	
Malá Úpa (144)	?	17 530 000	KČOV
	2010	402 000	Vodovod
Mladé Buky (2274)		-	
Pec pod Sněžkou (599)	2001	13 951 000	KČOV
	2010	486 000	ČOV Na Rozcestí
	2020	86 182 000	Kanalizace
Rudník (2008)	2019	5 702 000	Kanalizace
Strážné (214)		-	
Svoboda nad Úpou (1937)	2018	653 000	Kanalizace
Špindlerův Mlýn (979)		-	
Trutnov (29430)	2020	81 545 000	Kanalizace Babí
Vrchlabí (11968)	2018	3 692 000	Intenzifikace úpravní Herlíkovice
Žacléř (3058)	?	3 000 000	Zkapacitnění prameniště Rýchory
	2004	17 870 000	Likvidace odpadních vod
	2020	39 051 000	Kanalizace + vodovod
Okres Jablonec n. N.: investice podpořeny v 1 z celkem 2 obcí v NP			
Harrachov (1301)		-	
Kořenov (859)	2010	2 646 000	KČOV
Okres Semily: investice podpořeny v 6 z celkem 8 obcí v NP			
Benecko (1090)	2010	483 000	KČOV Štěpanická Lhota

	2018	1 344 000	Likvidace odpadních vod D. Štěpanice
	2020	15 671 000	Přepojení na nový vodní zdroj
Jablonec nad Jizerou (1576)	2001	7 181 000	Dostavba kanalizace
Jestřábí v Krkonoších (240)		-	
Paseky nad Jizerou (245)	2010	1 696 000	Kanalizace
Poniklá (1099)	2021	1 463 000	Vodní zdroj
Rokytnice nad Jizerou (2537)	2010	113 000	Intenzifikace úpravny vody
	2010	3 000 000	Čistá Jizera II
Víchová nad Jizerou (888)		-	
Vítkovice (340)	2010	7 732 000	ČOV
	2018	201 000	Kanalizace
	2018	171 000	Vodojem
	2020	5 581 000	Vodovod
	2021	676 000	Vodní zdroj
NP Podyjí			
Okres Znojmo: investice podpořeny v 8 z celkem 12 obcí v NP			
Havraníky (304)	?	19 798 000	Kanalizace
Hnanice (365)	2010	182 000	KČOV + vodovod
Horní Břečkov (262)		-	
Lesná (252)		-	
Lukov (1734)	2010	123 000	Rybník Lukov
Mašovice (532)	?	34 594 000	Kanalizace
Nový Šaldorf-Sedlešovice (1697)	?	3 059 000	Kanalizace
Onšov (68)		-	
Podmolí (165)	?	12 915 000	Kanalizace
Podmyče (112)		-	
Vranov nad Dyjí (750)	?	7 828 000	Kanalizace
Znojmo (33370)	?	2 605 000	Obnova ČOV
	2002	24 836 000	Kanalizace Konice, Popice
NP Šumava			
Okres Český Krumlov: investice podpořeny v jediné obci v NP			
Horní Planá (1993)	?	4 500 000	Kanalizace Hůrka
	1999	1 400 000	Kanalizace Pihlov
Okres Prachatice: investice podpořeny v 10 z celkem 12 obcí v NP			
Borová Lada (265)	2018	805 000	ČOV
	2020	23 176 000	Dostavba kanalizace
Horní Vltavice (340)	2003	4 402 000	KČOV
	2010	241 000	Vodovod
	2010	491 000	Nová ČOV
	2020	13 034 000	Intenzifikace ČOV
	2021	1 038 000	Posílení vodního zdroje
Kvilda (125)	?	619 000	Připojení vrtu Tetřev
	?	22 835 000	Dostavba KČOV
	2010	340 000	Vodovod
	2020	15 757 000	Vodojem
Lenora (669)	2007	15 611 000	Rozšíření KČOV
Nicov (91)		-	

// ANALÝZY A KOMENTÁŘE

Nová Pec (436)	2000	7 899 000	Kanalizace
Nové Hutě (86)	2021	211 000	Průzkumný vrt
Stachy (1126)	?	1 392 000	Připojení vrtu Jaroškov
	2002	532 000	Kanalizace Churáňov
	2018	2 846 000	KČOV
	2021	1 247 000	Průzkumný vrt
Stožec (201)	2021	310 000	Průzkumný vrt
	?	17 100 000	KČOV
	2007	12 206 000	KČOV
	2010	1 812 000	KČOV Č. Žleby + vodovod
Strážný (391)	2007	12 206 000	KČOV
Volary (3712)	2011	3 000 000	Doplňkové vodní zdroje
Želnava (129)		-	
Okres Klatovy: investice podpořeny v 8 z celkem 9 obcí v NP			
Čachrov (498)		-	
Hartmanice (277)	2021	3 000 000	Připojení k vrtu
Horská Kvilda (66)	?	3 883 000	KČOV východní sběrač
	2000	1 775 000	KČOV
Kašperské Hory (1375)	2018	402 000	Intenzifikace ČOV
Modrava (99)	?	34 121 000	KČOV
	2020	13 067 000	Dostavba vodovodu
Prášíly (146)	?	6 235 000	KČOV N. Hůrka a Slučí tah
	2010	607 000	KČOV + vodovod
Rejštejn (239)	?	16 610 000	KČOV
Srní (217)	2007	21 812 000	KČOV
	2010	1 772 000	Kanalizace Antýgl
	2011	212 000	Dostavba vodovodu
	2021	3 000 000	Vodní zdroj
Železná Ruda (1573)	2003	11 846 000	KČOV Hojsova Stráž